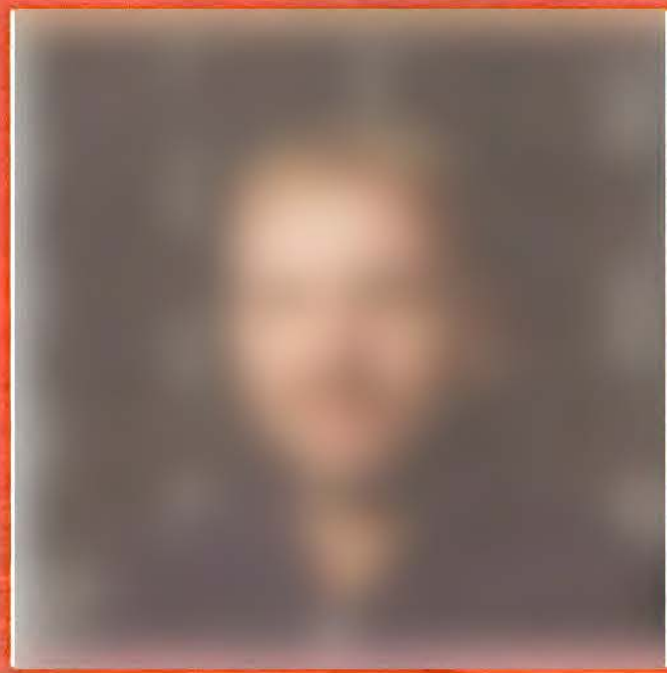

Víkend

V

Nová etapa Libora Boučka

Nejhorší, co se může moderátorovi stát? Když si začne myslet, že na jeho názoru záleží, říká ve velkém rozhovoru.

Strany 20-21

Pískej konec. Česká pravice je prázdná

Jak by se měli čeští pravičáci změnit, aby skutečně hájili pravicové hodnoty? A v čem nepochopili svůj idol Margaret Thatcherovou?

Strana 24

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

Zářezy české vědy

Archeolog odhaluje tajemství ománské pouště. Fyzik pracuje na zdokonalení AI. Neurovědkyně vrací citlivost tělu po poranění míchy. A jazykovědkyně zkoumá, proč děti (ne)baví číst. Česká věda v evropském srovnání skomírá, úspěchy z roku 2023 ji ale mohou posunout zpět mezi elitu.

Roman Garba jev archeologii ojedinelý samorost. Sedmapadesátiletý rodák z Frýdku-Místku se k ní dostal až po čtyřicítce. Díky tomu, že ještě jako amatér se zájmem o zmizelou civilizaci objevil v ománské poušti dva tisíce let staré opuštěné město. „Pro telekomunikační firmu, pro niž jsem tehdy pracoval, jsem přes satelit zaměřoval území na jihu Ománu a do očí mě udeřily hradby a zbytky staveb, které nebyly na žádných mapách,“ vzpomíná. Do Ománu se brzy vydala místo zdokumentoval. „Měl jsem tu odvahu, že jsem coby laik svůj objev představil na archeologické konferenci ve Velké Británii. Myslel jsem, že se mi vysmějí, ale pochválili mě, což mě nadchlo a já jsem se dal na studia archeologie,“ vypráví Garba ve videorozhovoru z jižního Ománu. Jeho zaměstnavatelem je dnes Archeologický ústav AV ČR v Praze, druhý úvazek má u Ústavu jaderné fyziky, kde se věnuje určování stáří archeologických nálezů pomocí takzvaných kosmogenních nuklidů.

Jsou vědci, kteří neopouštějí svou laboratoř a největší dobrodružství se pro ně odehrává pod jejich mikroskopem. Pak existují badatelé ošlehaní větrem, kteří mají výzkum neodmyslitelně spojený s napínavými zážitky v terénu. Roman Garba očividně patří k těm druhým. V současnosti má jeho tým na kontě několik významných objevů v ománské poušti. Odhaluje tajemství tamních záhadných pouštních staveb trilitů. Na nečekaném místě mezi dunami našel pěstní klíny, které mohou být staré až milion let a používali je patrně první zástupci druhu Homo erectus putující přes Arabský poloostrov z Afriky do Evropy. A u pobřeží Indického oceánu objevil rozsáhlý komplex skalních rytin se stovkami obrazů a s dosud nerozluštěným písmem.

Je až neskutečné, co se dá ještě v Ománu objevit

V Ománu Garba koordinuje mezinárodní tým expertů například z USA, Británie, Itálie, Ukrajiny nebo Česka. Terénní výzkum kamenných nástrojů na jihu sultanátu vede třeba veličina v oboru, Američan Jeff Rose, jenž měl o prehistorii Arabského poloostrova pořady v BBC nebo na kanále National Geographic. Takové postavení českého výzkumníka je celkem mimořádné. „Roman si v Ománu mezi zahraničními archeology získal uznání a má dobré kontakty na ománské ministerstvo kultury,“ říká Dominik Chlachula z Archeologického ústavu AV v Brně, který se také podílel na výzkumu v této arabské zemi.

Garbu chválí i přední evropský archeolog, Ital Angelo Fossati: „Romanův přínos je velice důležitý. Psal například jako první o fenoménu zdejších trilitů, obřadních monumentů doby železné. Je zároveň výborný organizátor, který dal dohromady několik

týmů zabývajících se různými obory: archeologii, geologii, environmentalistikou a dalšími,“ píše v e-mailu Fossati, který nyní zkoumá zmíněné skalní rytiny objevené týmem Romana Garby. Ty představují lidské postavy, jednorožce, velbloudy, koně i mořské želvy. Výjevů je přes 500, nacházejí se v asi tři kilometry dlouhém a půl kilometru širokém pásu plochých skal na pobřeží ve středním Ománu u vesnice Nafun. „Je to naprosto unikátní obrazový příběh osídlení trvajících šest tisíc let,“ říká Garba, který u Nafunu se svými kolegy z pražského Archeologického ústavu zkoumá také jedinečnou neolitickou hrobku. „Arabský poloostrov je velmi málo probádaný a pořád se tu dá spousta věcí objevovat, někdy mi to přijde až neskutečné,“ dodává.

Asi největší specialitou Romana Garby jsou zmíněné trility. Jde o záhadné kamenné stavby v poušti připomínající malé pyramidy o maximální výšce 70 centimetrů, sestavené ze tří plochých kamenů zaklesnutých do sebe. „Zatím nikdo nepřišel s jistotou na to, k čemu sloužily,“ říká Garba, který se svým týmem brázdí sultanát a objevuje stále nové tajuplné útvary, jež jsou staré kolem dvou tisíc let. Když začínal, bylo známých 61 míst s trility, dnes je těchto lokalit zaznamenáno přes tisíc.

Archeolog se nejdříve zaměřil na porovnání míst výskytu záhadných monumentů. Ukázalo se například, že se nacházely blíž k vodě a trasám karavan než k obydlím. Po zmapování míst s trility začal český badatel objevovat uhliky z ohniště poblíž těchto monumentů a pomocí radiouhlikového datování nově potvrdil, že rituální monumenty byly poprvé používány o 500 let dříve, než se původně předpokládalo. První teorie o trilitách upřednostňovaly jejich náboženský účel nebo je považovaly za hroby, Garba ale má svou hypotézu, kterou chce představit až v monografii, jež má vyjít příští rok v Británii a Ománu.

„Využívám toho, co je mi blízké. Místo pročítání pozdějších historických záznamů s nejistou věrohodností dávám přednost exaktním datům.“ Časoprostorové analýzy rozmístění trilitů, které Garba dělal, umožňují studovat migrace tehdejších kmenů, jež monumenty využívaly. Podle dosavadních zjištění se ukazuje, že tato populace se rozšířila jihovýchodní Arábií z jihu na sever a pak se zase stáhla na jih.

Absolvent námořní akademie v Gdyni, který v 90. letech pět let působil jako radiodůstojník na námořní lodi a pak pracoval například při tvorbě 4G a optických sítí ve firmě RadioMobil (dnešní T-Mobile), má nyní titul magistra archeologie z univerzity v britském Leicesteru a doktorát z asijských a afrických studií z univerzity v italské Neapoli. Ve výzkumu ale nezapře původní technické vzdělání a profesi. Se záplem zkouší novou metodu určování stáří – pomocí takzvaných kosmogenních nuklidů –, díky níž je možné datovat geologické procesy a archeologické vrstvy až pět milionů let do minulosti.

Vladimír Ševela
vladimir.sevela@hn.cz

